

BEZPEČNOSŤ AKO ROZHODUJÚCI FAKTOR KVALITY ŽIVOTA OBYVATEĽA A MOŽNOSTI JEJ MERANIA

Filip Stanislav, Kováč Marián ^{*)}

ABSTRAKT

Článok sa zameriava na vymedzenie problematiky bezpečnosti občanov so zameraním na možnosti merania bezpečnosti ako základného faktora kvality života v danom časopriestore. Vjadre sa príspevok venuje jednak definícii samotného indexu ako syntézy sociálnych indikátorov jednotlivých foriem bezpečnosti občanov so špecifickým zameraním na fyzickú bezpečnosť. Venuje sa vymedzeniu možnosti vytvorenia dátového indexu na základe dostupných štatistických údajov a načrtáva ďalšie smerovanie pri stanovovaní indexu občianskej bezpečnosti.

Kľúčové slová:

Bezpečnosť, fyzická bezpečnosť, dátový index, index vnímania, kriminalita

ABSTRACT

This paper is focused on problems according to the personal security and possibilities of measuring the personal security as one of the basic factors of life quality. Personal security index is a specific tool which can be used as a result of various social indicators. According to the large amount of personal security factors, this thesis is focused specially on physical security. It is dealing with possibilities of physical security index development.

Key words:

Security, physical security, data index, perception index, criminality

---

*)

¹ Ing. Stanislav Filip, PhD., Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, železničná 14, 821 07 Bratislava, tel.:+421 918 863 591, fax: +4212 455 240 89, e-mail: filip@vsemvs.sk

² Ing. Marián Kováč, Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, železničná 14, 821 07 Bratislava, tel.:+421 902 346 387, fax: +4212 455 240 89, e-mail: marian.kovac@vsemvs.sk

ÚVOD

Predkladaný článok predstavuje parciálny výstup z výskumnej úlohy „Možnosti merania bezpečnosti občanov“, ktorá je podporovaná Grantovou agentúrou VŠEMvs v Bratislave a je riešená v kooperácii s viacerými vysokoškolskými vzdelávacími inštitúciami.

Bezpečnosť je jedným z najdôležitejších indikátorov kvality života obyvateľstva. Článok sa zaoberá hľadaním merateľných faktorov bezpečnosti obyvateľov a možnosťami zisťovania jej úrovne v územných celkoch. Cieľom výskumnej úlohy je, nájdenie merateľného indexu bezpečnosti obyvateľstva prostredníctvom jej objektívnych a subjektívne vnímaných faktorov. Parciálnym cieľom je vytvoriť podmienky na využívanie indexu obyvateľmi a kompetentnými zamestnancami verejnej správy za účelom zvyšovania úrovne bezpečnosti a teda kvality života v územnom celku obce, kraja, či štátu.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PRE SKÚMANIE PROBLEMATIKY BEZPEČNOSTI OBYVATEĽSTVA

Horák popisuje bezpečnosť ako „súhrn opatrení na zaistenie vnútornej bezpečnosti a poriadku v štáte, na zabezpečenie základných ľudských práv a slobôd pred rôznymi druhmi ohrozenia“.¹ Nový pohľad na chápanie bezpečnosti prezentuje Buzan a kolektív v publikácii *Bezpečnosť: Nový rámec pro analýzu*. Bezpečnosť chápe ako špeciálny typ politiky, ktorú je možné (nutné) aplikovať na široké spektrum otázok a problémov.² Inú definíciu bezpečnosti uvádza Šimák. Podľa autora „Bezpečnosť štátu je stav, ktorý umožňuje fungovanie, stabilitu a rozvoj štátu, zachováva mier, zvrchovanosť, územnú celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc, vnútorný poriadok v štáte, základné práva a slobody občanov a ochranu životov a zdravia osôb, majetku a životného prostredia“.³ Autor ďalej člení *Štruktúru bezpečnosti* na *vonkajšiu bezpečnosť* zahrňujúcu obranu štátu a *vnútornú bezpečnosť*, ktorá zahrňuje ochranu občanov, majetku, vnútornej bezpečnosti a poriadku v štáte.

Bezpečnosť chápe obyvateľ ako jeden z najdôležitejších atribútov pre výber miesta pre život, výkon povolania, štúdium a relax. Podobne ako v koncepciách manažmentu rizika po identifikácii, analýze a vyhodnotení bezpečnostných rizík nasleduje rozhodovanie o zaobchádzaní s rizikom. Môžeme si vybrať, či sa presťahovať do inej lokality alebo sa snažiť znížiť pôsobiace riziká, resp. zvyšovať bezpečnosť, či pôsobiť na celý bezpečnostný systém. Otázkou zostáva aké sú možnosti zisťovania aktuálnej úrovne bezpečnosti.

2 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Jednou z možností porovnávania aktuálnej úrovne bezpečnosti je meranie výdavkov na bezpečnosť a ich porovnanie metódou benchmarkingu na úrovni

¹ HORÁK, R. Bezpečnostní systém ČR. s. 80.

² BUZAN, B. Bezpečnost: nový rámec pro analýzu s. 3-5.

³ ŠIMÁK, L. Terminologický slovník krízového riadenia, s. 5.

obecnej samosprávy, tak ako to načrtáva Filip v publikácii Benchmarking slovenských miest.

Na základe skúseností a poznatkov z merania úrovne bezpečnosti obyvateľstva vo vyspelých krajinách sa ukazuje ako najlepšia voľba využitie Indexu bezpečnosti obyvateľov. Index občianskej bezpečnosti predstavuje syntetický sociálny indikátor, ktorý integruje zložky bezpečnosti obyvateľstva, ich objektívne merateľné a subjektívne vnímané faktory.

Bezpečnosť obyvateľstva zahŕňa subjektívne vnímanie objektívnych hrozieb, ktoré je ovplyvnené silou hrozby a zraniteľnosťou danej hodnoty. Môžeme sumarizovať, že bezpečnosť občana má objektívnu a subjektívnu dimenziu.

Mackenzie a Tsoukalas v rámci skúmania problematiky v Kanade považujú bezpečnosť jednotlivca za súhrn troch jej hlavných zložiek, a to fyzickej, zdravotnej a ekonomickej bezpečnosti.

Ako výsledok prieskumu názorov občanov v SR, ktorý bol uskutočnený na prieskumnej vzorke 248 osôb, z hľadiska vnímanie ich osobnej bezpečnosti na prvom mieste je národná bezpečnosť s 58 %, nasleduje fyzická bezpečnosť s 32 %, ekonomická 6 % a internetová 4 %. Výsledok môže byť spôsobený často spoločným ponímaním ekonomickej a internetovej bezpečnosti najmä v súvislosti so službami elektronického bankovníctva. Zdravotnú bezpečnosť často vnímajú ako súčasť fyzickej hoci ju podmieňujú rôzne indikátory. Ako ďalší faktor bol vyhodnotený vek opýtaných. Študenti, ktorým rodičia prispievajú, či poskytujú finančné prostriedky pre život, preferujú ako prvotnú národnú bezpečnosť, spoliehajú sa na systém, ktorý sa o nich postará. Oproti tomu ekonomicky samostatní občania preferujú fyzickú bezpečnosť, ktorá je ovplyvňovaná výrazne politikou územnej samosprávy, ale je tiež viac ovplyvniteľná samotnými občanmi. Národnú bezpečnosť tak môžeme chápať ako súčasť vojenskej bezpečnosti s väčším vplyvom externých faktorov a takmer nulovým ovplyvňovaním na úrovni regionálnej.

Buzan a kolektív odkazujú na odlišnosť zdroja a podstaty hrozby v závislosti od príslušných bezpečnostných sektorov. Rozoznávajú nasledovné sektory: vojenský, politický, ekonomický, spoločenský a sektor životného prostredia. V každom z nich je možné vymedziť bezpečnosť prostredníctvom nasledovných charakteristík: referenčné objekty - entity, ktoré sú existenčne ohrozené a môžu si legitímne nárokovať právo na prežitie; aktéri sekuritizácie - tí aktéri, ktorí identifikujú konkrétne referenčné objekty „hýbatelia procesu sekuritizácie“; funkcionálni aktéri - pôsobia na dynamiku bezpečnostných vzťahov v príslušnom sektore.⁴ Jednotlivých aktérov sekuritizácie, či už hýbateľov alebo funkcionálnych aktérov je možné rozpoznať napríklad aplikáciou Analýzy zainteresovaných strán a následnou analýzou ich vplyvu na základe merania intenzity vplyvu a jeho istoty.

3 FYZICKÁ BEZPEČNOSŤ A MOŽNOSTI JEJ MERANIA

Vytvorenie indexu osobnej bezpečnosti by malo kopírovať existujúce sektory so špecifickým ohľadom na tie zainteresované strany, ktoré je možné istým spôsobom ovplyvňovať. Index tak bude rozdelený na objektívny dátový index, spojený s

---

⁴ BUZAN, B. Bezpečnosť: nový rámec pro analýzu. s. 48.

dostupnými štatistickými údajmi z regionálnych databáz a na subjektívne vnímaný tzv. zmyslový index tvorený intersubjektívnymi ukazovateľmi.

Fyzická bezpečnosť sa vzťahuje na fyzickú a psychickú kvalitu života a prírodného a životného prostredia človeka ako aj na stav samotnej osobnej bezpečnosti.

Medzi komponenty fyzickej bezpečnosti môžeme zaradiť osobnú fyzickú bezpečnosť a fyzickú bezpečnosť sociálnej skupiny (rodiny). Ohrozenie fyzickej osoby v dôsledku vonkajšieho vplyvu zapríčineného inou osobou, sociálnym prostredím – násilná trestná činnosť voči človeku a majetku, prírodným prostredím, technickým a technologickým prostredím.

Vybrané charakteristiky fyzického a duševného zdravia, prístup k zdravotnej starostlivosti a službám, aktuálne a dlhodobé zdravie, pracovné úrazy a zdravotné charakteristiky pracovného prostredia budú tvoriť jadro indikátorov zdravotnej bezpečnosti.

Je nevyhnutné, aby indikátory, ktoré budú použité pre zostavovanie dátového indexu fyzickej bezpečnosti spĺňali isté atribúty, a to predovšetkým s ohľadom na nasledujúce kritériá:

- opodstatnenosť, široko uznávané
- reagujúce na zmenu, meniace sa a variabilné, tak aby bolo možné porovnávať regióny i časové obdobia
- mali by sa vzťahovať k skutočnostiam, ktoré zásadne ovplyvňujú osobnú bezpečnosť
- mali by byť dostupné vo všetkých regiónoch SR, poprípade aj v okolitých štátoch pre porovnanie a minimálne na ročnej báze aktualizované.

Uvedené atribúty boli zosumarizované aj na základe údajov z už realizovaného merania indexu bezpečnosti občanov v Kanade.⁵

Zhodli sme sa na skutočnosti, že externé vplyvy majúce národný charakter budú zaradené do samostatnej skupiny v súvislosti s národnou, či vojenskou bezpečnosťou, ktorú je možné ovplyvňovať predovšetkým na národnej a nadnárodnej úrovni. Do tejto kategórie budeme zaradiť vojny a ich hrozby, teroristické činy.

Indikátory identifikované metódou brainstormingu odborníkov z radov riešiteľov projektu:

- násilné trestné činy voči životu človeka, slobode a ľudskej dôstojnosti
- násilné trestné činy voči majetku
- dopravné nehody s následkom smrti
- dopravné nehody so závažným zdravotným dôsledkom
- dopravné nehody s veľkými škodami na majetku
- externé vplyvy s následkami na živote, zdraví a majetku (klimatické, meteorologické)
- priemyselné havárie, požiare
- počet smrteľných pracovných úrazov.

---

⁵ ROSSI, R., GILMARTIN, K. *The Handbook of Social Indicators* s. 105.

Identifikovaný rad indikátorov bol následne analyzovaný a hodnotený za účelom výberu tých najvhodnejších, použitím analýzy vplyvu na základe kombinácie intenzity vplývania na bezpečnosť a istoty tohto vplyvu, ako aj z pohľadu na vyššie definované atribúty. Ďalej budú použité nasledovné indikátory:

- Násilné trestné činy vraždy, lúpeže a úmyselného ublíženia na zdraví.
- Počty zranených a usmrtených osôb pri požiari
- Počty usmrtených a ťažko zranených v dôsledku dopravných nehôd
- Počet usmrtených a ťažko zranených pri povodniach, priemyselných haváriách a iných externých udalostiach.

Vzhľadom na sektorálne vnímanie bezpečnosti a mieru stability štatistík, ukazovatele vplyvu na majetok budú tvoriť samostatnú skupinu majetkových trestných činov.

Zmyslový index fyzickej bezpečnosti bude tvorený na základe zaznamenaného vnímania fyzickej bezpečnosti občanov, a to vyhodnotením odpovedí na otázky ako týkajúce sa pocitu bezpečia v súvislosti s násilnými a majetkovými trestnými činmi, externými vplyvmi ako požiar, povodeň, priemyselná havária, či usmrtenie pri dopravnej nehode, a to aktuálne a počas predchádzajúceho roka.

Sumarizáciou dát získaných na základe dátového a zmyslového indexu je možné vytvoriť index fyzickej bezpečnosti a spolu s indexom zdravotnej a ekonomickej bezpečnosti celkový index bezpečnosti občanov. Keďže sa jedná o sociálny index, tento zahŕňa v sebe kombináciu nerovnakých ukazovateľov ako napríklad počtu násilných trestných činov a ekonomickú stabilitu príjmu rodiny. Za účelom vytvorenia takéhoto indexu je podľa Kanadskej rady pre sociálny rozvoj nevyhnutné v prvom rade prepojiť jednotlivé premenné do spoločného koncepčného rámca, v ktorom ich kombinácia dáva zmysel. Následne je potrebné vytvoriť metódu pre premenu každej premennej jednotky na spoločné meradlo tak, aby mohli byť kombinované.

„Pri tvorbe indexov treba rešpektovať rôznu formu a váhu vstupných údajov vchádzajúcich do výsledného indexu, preto sa používajú rôzne formy a techniky váženia jednotlivých skupín. Súvisí to najmä s tým, že rôzne komponenty indexu nie sú vyjadrené v rovnakých jednotkách merania, alebo odrážajú rôzne položky, kde nie je použitá zvyčajná metóda agregácie.“⁶

ZÁVER

V súčasnosti sme v štádiu prípravy dotazníka pre skúmanie vnímaných zložiek bezpečnosti, ich váhy a porovnávanie vo vybraných územných celkoch. Snahy rôznych agentúr prezentovať v médiách úroveň bezpečnosti sa často krát zužuje len na vraždy. Bezpečnosť obyvateľov je však širokospektrálny faktor, a preto si vyžaduje komplexnejšie zaoberanie sa. Práve preto si aj naša vysoká škola kladie za cieľ zaoberať sa nimi, keďže jedným z jej hlavných oblastí záujmu je práve verejná správa ako aj verejnosť a kvalita života.

---

⁶ Ondrejkovič, Bednárík, 2010

LITERATÚRA

- [1] BUZAN, B., WAEVER, O., DE WILDE, J.: Bezpečnosť: nový rámec pro analýzu. Brno: Barrister & Principal 2005. 272 s. ISBN 80-903333-6-2.
- [2] HORÁK, R.: Bezpečnostný systém Českej republiky. Brno: Univerzita obrany Brno 2005. 593 s.
- [3] FILIP, S.: Občianska bezpečnosť v kontexte vízie a stratégie rozvoja slovenskej spoločnosti. In: riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí. Zborník z 15. medzinárodnej vedeckej konferencie. I. časť. Žilina 2.-3.jún 2010. Žilina : Žilinská univerzita 2010. s. 143-149. ISBN 978-90-554-0202-4.
- [4] FILIP, S., ŠIMÁK, L., KOVÁČ, M.: *Manažment rizika*. VŠEMvs v Bratislave. Bratislava: Sprint dva. 2011. 199 s. ISBN 978-80-89393-49-7.
- [5] NIŽŇANSKÝ, V., CIBÁKOVÁ, V., RAFAJ, P., HAMALOVÁ, M., FILIP, S.: *Benchmarking slovenských miest 2004-2008*. VŠEMvs v Bratislave. Bratislava: Merkury, spol. s r.o. 2010. 90 s. ISBN: 978-80-89458-05-9.
- [6] MACKENZIE, A., TSOUKALAS, S.: *The personal security index*. Ottawa: Canadian Council on Social Development 2003. 85 s. ISBN 0-88810-525-8.
- [7] ONDREJKOVIČ, P., BEDNÁRIK, R.: Sociálne ukazovatele a možnosti ich použitia. In Slovak journal for educational sciences, Ročník 1. 2010, č. 2 [Online] Dostupné na internete: <http://www.casopispedagogika.sk/studie/socialne-ukazovatele-a-moznosti-ich-pouzitia.html> [cit.22.03.2011].
- [8] ROSSI, R.J. and GILMARTIN, K.J. *The Handbook of Social Indicators: Sources, Characteristics and Analysis*. New York: Garland STPM Press, 1980.
- [9] ŠIMÁK, L. a kol.: Terminologický slovník krízového riadenia. FŠI ŽU. Žilina: Vydavateľstvo ŽU 2005. 44 s. ISBN 80-88829-75-5.

Článok recenzoval:
prof. Ing. Josef Reitšpís, PhD